

HELYI TANTERV

ENYHE ÉRTELMI FOGYATÉKOS GYENGÉNLÁTÓ, ALIGLÁTÓ TANULÓK SZÁMÁRA

Vizuális kultúra 1-4. évfolyam

2020.

Évfolyamok	1.	2.	3.	4.
Heti óraszámok	2	2	2	1
Vizuális nyelv és technikák	17	18	20	10
Kifejezés, képzőművészet	18	17	20	10
Vizuális kommunikáció	15	15	14	6
Tárgy- és környezetkultúra	22	22	18	10
Éves óraszám	72	72	72	36

Tantárgy célja

A vizuális nevelés legfontosabb célja, hogy segítse a tanulókat az őket körülvevő világ vizuálisan értelmezhető jelenségeinek megértésében, ezen belül a vizuális művészeti alkotások átélésében és értelmezésében, illetve ennek segítségével környezetünk tudatos alakításában. Ez a cél a tanórai kereteken belül az alkotva befogadás elvét követve valósulhat meg a leghatékonyabban, azaz a tantárgy jellemző tulajdonsága, hogy aktív tanulói tevékenységen alapul.

A tantárgy fontos célja, hogy a tanulók az iskolában megismerjék a magyarság által létrehozott legfontosabb képzőművészeti és építészeti műalkotásokat, nemzetünk hagyományos tárgykultúráját és díszítőművészetét. A tantárgy kulcsszerepet játszik a tanulók érzelmi fejlesztésében, mely az őket körülvevő világhoz való pozitív érzelmi viszonyulásuk kialakításának fontos eszköze. Ennek eredményeként elérendő cél, hogy a tanulók a magyar kultúrára büszkék legyenek, és kötődjenek szülőföldünk értékeihez. További fontos cél, hogy a tanulók ismerjék meg az európai és egyetemes vizuális kultúra legjelentősebb képzőművészeti és építészeti alkotásait, alakuljon ki bennük érdeklődés a vizuális jellegű művészetek iránt. Váljanak nyitottá a régmúlt korok, illetve az őket körülvevő XXI. század művészeti jelenségei befogadására.

Fontos cél továbbá a minél szélesebb körű anyaghasználat, az alkotó tevékenységen keresztül a kéz finommotorikájának fejlesztése, a változatos médiumok és megközelítési módok alkalmazása, a vizuális médiumok közötti átjárhatóság és a művészi gondolkodás szabadságának a kialakítása. Mindez segíti a tanulók tájékozódását az őket érő nagy mennyiségű vizuális információ feldolgozásában, szelektálásában, s végül majd az önálló, mérlegelni képes szemlélet kialakításában. Jelen korunk jellemző képkészítési lehetőségeit is figyelembe véve további cél a vizuális kommunikáció digitális kultúrához is köthető mindennapi formáinak, illetve az épített környezet és a tárgyi világnak a vizsgálata, valamint a környezetalakítás tudatosságának fejlesztése.

A vizuális nevelés kiemelt feladatának tekinti a kreativitás fejlesztését, mely a vizuális problémamegoldás folyamatában fejleszhető és gyakorolható. A tanulók kreativitása az örömteli,

kísérletező, az élményekben gazdag, alkotó tevékenység közben bontakozhat és teljesebbé válhat, mely mind az egyén, mind pedig a közösség alkotó energiáinak a motorja lehet. Lényeges elem mindezekben a motiváció kialakítása az önmagát folytonosan építő, alkotói magatartás megteremtésére és a folyamatos önművelésre. Ezzel összefüggésben fontos a tanulók önértékelésének és önismeretének fejlesztése, a mérlegelő szemlélet kialakítása, amelynek az önálló és a társakkal együttműködő gyakorlati feladatmegoldásokban kell megjelennie és működnie a tanulók fejlesztése során. A vizuális nevelés a tanulók személyiségfejlesztésének rendkívül fontos eleme, hiszen az itt alkalmazott tevékenységekre jellemző alkotva tanulás érzelmeket gazdagító, empátiát, intuíciót és minőségérzékletet, valamint önmagukkal szembeni igényességet kialakító hatása működik.

A vizuális kultúra (rajz, kézművesség) tantárgy közvetlen célja az alkotás öröme, az önmegvalósítás, a felszabadultság kialakítása a tanulóknál a környező világ vizuális sokfélesége és az emberi alkotások iránti érdeklődés felkeltésével a kézműves és művészi jellegű alkotások létrehozására során.

A vizuális kultúra célja egyrészt az ízlés, képzelőerő, önkifejezés képességének kialakítása a forma-, szín-, ritmusérzék kibontakoztatásával, a mozgáskoordináció, a figyelem, emlékezet és a kooperativitás fejlesztésével, másrészt az enyhe fokban értelmi fogyatékos tanulók hozzásegítése a látható világ értelmezéséhez, a szépség esztétikai élményének élvezetéhez.

A vizuális kultúra tantárgy a Nat és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve által megjelölt nevelési, fejlesztési feladatok megvalósítására a művészet és önkifejezés eszközeivel indirekt módon és integráltan kínál lehetőséget. Az erkölcsi nevelés terén kitartásra és erőfeszítésre tanít a feladatok végrehajtásában, az alkotások eszmei tartalmának értelmezésével és kifejezésével. A magyar alkotók, népi kézműves- és iparművészek munkáinak megismerése és értékelése révén nemzeti azonosságtudatra ébreszti a tanulókat. Az önismeret és társas kultúra fejlesztésére alkalmat kínálnak a gyermekmunkákból akár tanórai, akár intézményi szinten szervezett kiállítások, amelyek során lehetőség nyílik a pedagógusi értékeléssel párhuzamosan történő önértékelésre és társértékelésre. A lelki egészség megőrzése, illetve annak helyreállítása, az érzelmi intelligencia fejlesztése különösen fontos az enyhe értelmi fogyatékos tanulók esetében. Az érzelmi nevelés számos aspektusát foglalja magában a művelődési anyag a saját, a társak és a képzőművészek alkotásainak révén. A természeti témák alkalmat adnak a környezettudatosság erősítésére, a természeti és az ember által teremtett környezet megóvására való törekvés és a minden élő iránti tisztelet kialakítására.

A kiemelt fejlesztési feladatok közé tartozik a tanulók megismerő és befogadó képességének fejlesztése a közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozásával, az ismeretszerzés, a tanulás, a térbeli tájékozódás és a kommunikációs képességek közvetítésével. Kreativitásuk, alkotóképességük és művészeti-esztétikai befogadó képességük élénkítése során fejlődik

problémamegoldó gondolkodásuk is. Az önismeret, önértékelés, önszabályozás magasabb fejlettségi szintre emelésére szintén jó alkalmat kínálnak a rajzórák, foglalkozások.

Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók esetében a műveltségi terület lehetőségeket kínál a tehetség kibontakoztatására is. A gyakorlati, manipulációs tevékenységek élményszerűségükkel segítik az ismeretek elmélyítését és serkentik a tanulók kreativitását.

A sajátos nevelési igényű gyermekek/tanulók nevelésének-oktatásának valamennyi momentumát átszövi a rehabilitációs-rehabilitációs tevékenység. A képzelet, kifejezőképesség, kreativitás fejlesztésére egyik legalkalmasabb színtér a művészetek műveltségterület. A rajz, a kézművesség és a médiaismeret tantárgyként és szabadidős foglalkozásként egyaránt változatos és széleskörű lehetőségeket kínál a figyelemkoncentráció, a tartós és szándékos figyelem és emlékezet fejlesztésére, a tevékenységek kitartó végzésének megvalósítására, a feladattartás erősítésére.

A képzőművészeti alkotások esztétikai élményt adóan támogatják a megfigyelő- és elemzőképesség megalapozását, valamint az esztétikai érzékenység készségeinek fejlesztését. A téri, időbeli tájékozódás fejlesztése a tanulók művészeti befogadó és alkotó tevékenységeinek során egyaránt megvalósul. A kommunikációs képességek, az élmények, benyomások megfogalmazásának, kifejezésének képessége szóban és ábrázolásban egyaránt fontos rehabilitációs feladat. A finommotorika és a célszerű, tudatos eszközhasználat fejlesztése egyben a cselekvéses tanulás, ismeretszerzés eszközéül is szolgál.

A tanulók felelősségérzetének kialakítása, megerősítése maguk és környezetük iránt szociális kompetenciáik, erkölcsi tartásuk egyik legfontosabb komponense, tehát kiemelt rehabilitációs feladat. Az egyéni vagy közös alkotás örömeinek felfedezése, megélése motivációs élményként segíti az ok-okozati összefüggések, következmények felismerését, következtetések levonását, vagyis a kauzális gondolkodást.

Az önismeret, önértékelés, a társas kapcsolatok, a pozitív alkalmazkodóképesség, kapcsolatteremtő és együttműködési képesség alapját képezik a tanulásnak és a későbbi munkavégzésnek, a harmonikus, élhető felnőttkor megteremtésének.

Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók ismeretelsajátítási folyamataiban az egyénre szabott motiváción kívül jelentős szerephez jut a motoros tanulás, a tevékenységbe ágyazott kognitív fejlesztés. A különféle materiákkal, eszközökkel végzett tevékenységek során szerzett mozgásos és kognitív tapasztalatok transzfer hatásként érvényre juthatnak a közismereti tantárgyaknál is. A vizuális kultúra tantárgy alkalmat kínál az enyhe értelmi fogyatékos tanulók tehetséggondozására, amellyel pozitív énképüket, társadalmi integrációjukat erősíti és támogatja a társadalmi esélyegyenlőség megnyilvánulásait.

A tanulók kulcskompetenciájának fejlesztését sokoldalúan szolgálhatja direkt és indirekt módon a vizuális kultúra tantárgy. Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók számára elengedhetetlen a sok érzékszervi tapasztalat, a megfigyelések sokszínűsége és a manipulatív tevékenységre épülő

ismeretgazdagítás. A kreativitás, kíváncsiság, divergens gondolkodás, eredeti látásmód és alkotókedv nem intelligenciafüggő, ezért a tanítványok sikeresek lehetnek e területen. A kommunikáció terén a beszédértés és a beszédprodukciónak fejlesztését kiemelt feladatként említi az Irányelv. A tantárgy számos lehetőséget teremt a beszélgetésre, az érzelmek, gondolatok kifejezésére, véleménynyilvánításra, az anyanyelv kifejező, informáló, felhívó funkcióinak alkalmazására a közlés, megbeszélés, rábeszélés formáiban.

Az aliglátó tanulók számára javasolt tevékenységek vastagon szedetten vannak megjelölve.

1 - 2. évfolyam

A vizuális kultúra elsődleges célja kisiskolás korban, hogy a gyermeki alkotási vágyra és játékos kedvre alapozva átvezetést képezzen az óvodai nevelési fázisból az iskola világába, fejlesztve a hatékony tanuláshoz szükséges képességek kialakítását, megerősítését. A közös gyermeki alkotások során fejlődik a tanulók kommunikációs és kooperációs, reális ön- és társértékelési képessége.

Cselekvéses-tapasztalati tudásokhoz jutva értékelik és óvják a természeti és az épített környezet értékeit, felszabadultságot és örömet jelent azok szépsége, esztétikumai. Ha örömeiket lelik az alkotás folyamatában és alkotásaik eredményében, erősödik pozitív énképük.

A tanórákon az erkölcsi nevelés a saját munkáért, a közös alkotásért vállalt felelősség, valamint az önfegyelem gyakorlásaként valósulhat meg. Az önismeret és a társas kultúra fejlesztését, az önbizalom erősítését szolgálhatják a tanulói alkotások ön- és társértékelő mozzanatai.

A tanulói alkotások kivitelezése során az anyagokkal való környezettudatos gazdálkodásra és a szűkebb környezet esztétikus, rendezett kialakítására és fenntartására nyílnak lehetőségek.

A halmozottan sérült gyengénlátó és aliglátó tanulók nagyon szűk képességstruktúrája, társulói fogyatékoságaik és azok különböző súlyossága rendkívül eltérő teljesítményre képesek, ezért értékelésük kizárólag egyéni fejlődésük alapján történhet. Általános követelményrendszer számukra – különösen a bevezető szakaszban – nem állapítható meg.

1. évfolyam

Témakör	1.Vizuális nyelv és technikák	Javasolt óraszám:
----------------	--------------------------------------	--------------------------

		17 óra
A témakör nevelési-fejlesztési céljai	<p>A vizuális nyelv alapelemeinek – szín, forma, tömeg – megismerése, környezeti relációkban való megértése és azok felhasználása az alkotótevékenység során, a tanulói személyiség érzelmi és mentális gazdagodása érdekében.</p> <p>Közös alkotásokban a kooperativitás kialakítása és fejlesztése.</p> <p><i>Képességfejlesztési fókuszok:</i> lendületes mozgással formaalkotási képesség; finommotorika, vizuomotoros koordináció; kompozíciós képesség (egyensúly); formaérzék; formalátás; képfelismerés; formaalkotás és összehasonlítás képessége; vizuális ritmus képzésének képessége; tárgykészítés képessége; mozgásémlékezet; mozgásfantázia; élménykifejezés képessége.</p>	
Fejlesztési ismeretek		Fejlesztési tevékenységek
<p><i>1.1. A vonal</i></p> <p>A vonal mint a mozgás lenyomata tapasztalati értelmezése.</p> <p>A vonal mint a mozgás kifejezője.</p> <p>A vonal mint formaképző elem.</p>	<p>A vizuális nyelv alapvető elemeinek használata és megkülönböztetése. Képi elemek komponált megjelenítése, képmező kitöltése.</p> <p>Legalább két grafikai és színes technika alkalmazása.</p> <p>Vonal képzése (körvonal), megnevezése (egyenes, hullámos,), követése (vékony/vastag, szaggatott).</p> <p>Karcolás agyaglapra. Agyag sodrása, alakítása.</p>	
<p><i>1.2. A folt</i></p> <p>A folt keletkezése.</p> <p>A folt változtathatósága.</p>	<p>A felület kitöltése formakövető színezéssel.</p> <p>Foltképzés, beelátás, elvonatkoztatás.</p> <p>Lenyomat készítése agyagba és kiöntése gipsszel – különböző tárgyak nyomhagyása.</p>	
<p><i>1.3. A szín</i></p> <p>Szín, színritmusok alapszínekkel.</p>	<p>Színek érzékelése, megnevezése, tudatos használata, kevert színek és színárnyalatok érzékelése.</p> <p>Ujjfestés - pont, vonal, folt képzése.</p>	
<p><i>1.4. Forma és nagyság</i></p> <p>Forma és nagyság három dimenzióban, térformák.</p> <p>Természeti formák ritmusa.</p> <p>Mesterséges formák megfigyelése.</p>	<p>Természetes és mesterséges tárgyak csoportosítása méret, forma, szín, felület alapján.</p> <p>Plasztikai ábrázolóképeség fejlesztése, gyurma és agyag formálása: gömbölyítés, sodrás, lapítás, kihúzás, dombormű, nyomat.</p>	
<i>1.5. Síkforma, térforma</i>	Tárgyak térbeli helyzetének a meghatározása	

Szabályos és szabálytalan síkformák. Síkformákból alkotott ritmusok.	(bent, kint, lent, fent, alatta, fölötte, előtte, mellette, mögötte). Egyszerű síkformák (kör, négyzet, háromszög) érzékelése, megkülönböztetése.
Fogalmak	Álló egyenes, fekvő egyenes, kréta, ecset, hullámvonal, körvonal, ismétlődés, folt, szín, színezés, egyforma, különböző, kisebb, nagyobb, csoport, vízfesték, tempera, csomagolópapír, selyempapír, papírtépés, színes papír, ragasztó, krepp papír.

Témakör	2. Kifejezés, képzőművészet	Javasolt óraszám: 18óra
A témakör nevelési-fejlesztési céljai	<p>A pszichikus funkciók fejlesztése, az élmények, hangulatok kifejezése elemi képzőművészeti eszközökkel.</p> <p>Képzőművészeti alkotások hangulati értékelése, elemi szintű értelmezése.</p> <p><i>Képességfejlesztési fókuszok:</i> képzeteket felidéző ábrázolási képesség; kompozíciós képesség; formaérzék; képalkotó képesség; képolvasási képesség; ábrázolási képesség – tárgyi megfeleltetés képessége; jelzés szintű térábrázoló képesség; emberábrázolás képessége.</p>	
Fejlesztési ismeretek	Fejlesztési tevékenységek	
<p><i>Alkotótevékenység</i></p> <p>2.1. <i>Hangulatok, élmények</i></p> <p>Évszakok hangulatának kifejezése.</p> <p>Színhangulat kifejezése – az évszakok jellemző színei.</p> <p>Vonal felhasználása élmény kifejezéséhez.</p> <p>Színhangulat kifejezése foltképzéssel.</p> <p>Hangulat kifejezése ujjnyomással és foltfestéssel.</p> <p>Élmény, hangulat kifejezése</p>	<p><i>Alkotótevékenységben:</i></p> <p>Átélt élmények, hallott, látott vagy elképzelt történetek vizuális megjelenítése síkban, térben és időben.</p> <p>Képi elemek helyes elrendezése a képsíkon (ég és föld).</p> <p>Természeti környezet változásainak érzékelése, vizuális megjelenítése (évszakok, időjárás, napszakok).</p> <p>Önkifejezés, érzelmek, hangulatok kifejezése többféle eszközzel: verbálisan, vizuálisan, gesztussal.</p> <p>Emberábrázolás, mondóka segítségével, (családrajz, barát, mesehős).</p> <p>Állatábrázolás, jellegzetes nézetből.</p> <p>Közvetlen környezet (természetes és mesterséges) tárgyainak, formáinak megismerése, változások</p>	

színnel és formával. Hangulat kifejezése természetes formák felhasználásával.	felismerése, érzékszervek finomítása. Mintázó mozdulatok elsajátítása - gömbölyítés, sodrás, rátét, elvétel, hozzáadás, nyomkodás, összeillesztés. Agyaggal domború és homorú felületképzés.
<i>Befogadás – alkotás</i> 2.2. <i>Reaktív alkotás, élmények, hatások kifejezése</i> Művészeti ágak (zene, irodalom, a képzőművészeti ágak, tánc, design) legfontosabb megkülönböztető jegyei.	<i>Befogadó tevékenységben:</i> Képzőművészeti alkotás hatására hangulat érzékelése. Érzelmek kifejezése bábfigurák játékaival. Élménykifejezés vonalakból alakított formákkal. Képzőművészet műfaji sajátosságainak (grafika, festészet, szobrászat), szemléltetése látás és tapintás által. Képzőművészeti alkotás hatására hangulat kifejezése mozgással, dallammal, gesztusokkal, verbálisan. Élménykifejezés egyéni formaalkotással. Eszztétikai élmény átélése.
Fogalmak	Fa, ház,víz, nap, hold, csillagok, felhő, állatok, arc, testrészek, érzelmek, hangulatok, kevert színek.

Témakör	3. Vizuális kommunikáció	Javasolt óraszám: 15 óra
A témakör nevelési- fejlesztési céljai	Egyszerű képi közlések megalkotási képességének kialakítása. Jelenségek, képek, magyarázó ábrák elemi szintű értelmezési képességének kialakítása. Szabadkézi rajzos és montázstechnikai jártasság kialakítása. <i>Képességfejlesztési fókuszok:</i> ábraolvasás és tulajdonságok felismerésének képessége; kapcsolatok felismerésének képessége; gesztusok megértésének képessége; mimika megértésének, képen való felismerésének képessége; képolvasási képesség, képi jelek megértése; vizuális kifejezőképesség; érmek kifejezésének legegyszerűbb jelzései.	
Fejlesztési ismeretek	Fejlesztési tevékenységek	
<i>Befogadó tevékenység</i>	<i>Befogadó tevékenységben:</i>	

<p>3.1 <i>Vizuális jelek befogadása, értelmezése</i></p> <p>Nonverbális kommunikációs eszközök.</p> <p>A vizuális hatáskeltés eszközei.</p> <p>Technikai képalkotás – fényképezés, videofelvétel, film jelentősége.</p> <p>Egyszerű jelzések, piktogramok.</p>	<p>Képolvasás – képek felismerése, megnevezése.</p> <p>Emberi gesztusok értelmezése cselekvéssel, utánnézéssel.</p> <p>Térbeli irányok jelzése, értelmezése saját testen.</p> <p>Emberi gesztusok értelmezése képi jelekből.</p> <p>Arckifejezések értelmezése a valóságban és képen.</p> <p>Érzelmek kifejezése mimika, gesztusok, testbeszéd által.</p> <p>Emberi alak mintázása, test részei, külső jegyek (fiú/lány, sovány/kövér, magas/alacsony).</p>
<p><i>Alkotótevékenység</i></p> <p>3.2. <i>Vizuális kommunikáció szerepe a kifejezésben</i></p> <p>Tárgyas napirend.</p> <p>Rajzos naprend.</p> <p>Egyszerű piktogramok.</p> <p>Fotók.</p>	<p><i>Alkotótevékenységben:</i></p> <p>Egyszerű vizuális kommunikációt szolgáló megjelenítések felismerése, értelmezése (elemi szintű jel, napirendi rajz).</p> <p>Képi komponálás alapjai, kiemelés mérettel, színnel, elrendezéssel.</p> <p>Folyamat, mozgás megjelenítése mozgatható papírfigurával.</p> <p>Forma és felület eltérés megkülönböztetése (sima/érdes, tompa/hegyes, puha/kemény, kerek/szögletes, hosszúkás/rövid, kicsi/nagy, alacsony/magas, domború/homorú).</p>
<p>Fogalmak</p>	<p>Fiú-lány, néni-bácsi, hajszín, magas-alacsony, gyerek, felnőtt, anya, apa, gyerek, család; vidám-szomorú.</p>

Témakör	4. Tárgy- és környezetkultúra	Javasolt óraszám: 22 óra
<p>A témakör nevelési- fejlesztési céljai</p>	<p>Jártasság kialakítása egyszerű tárgyak készítésében.</p> <p>Tájékozottság kialakítása a közvetlen környezet tárgyainak forma – funkció – anyag összefüggéseinek rendszerében.</p> <p>Néhány egyszerű kézműves technika alapfogásainak elsajátíttatása.</p> <p>Környezettudatosság lehetőségeinek felismertetése a vizuális</p>	

	<p>kultúrában.</p> <p>A népi tárgykultúra néhány tárgyának megismertetése.</p> <p><i>Képességfejlesztési fókuszok:</i> vizuális ritmus képzésének képessége; manualitás, finommotorika; tárgykészítési képesség; formaészlelés – nagyság és minőség meglátása; plasztikus formaalakítás képessége.</p>
Fejlesztési ismeretek	Fejlesztési tevékenységek
<p><i>Befogadó tevékenység</i></p> <p>4.1. <i>Művészeti környezet</i></p> <p>Megfigyelések.</p>	<p><i>Alkotótevékenységben:</i></p> <p>Tárgyak adott szempontok szerinti vizsgálata.</p> <p>Tárgyak csoportosítása anyaguk, formájuk, felületük, színük, rendeltetésük szerint.</p>
<p>4.2. <i>Élettér – természeti és épített környezet</i></p> <p>Az épített környezet esztétikuma.</p> <p>Az épített környezet védelme.</p> <p>Környezettudatosság.</p>	<p>Téralakítás, belső és külső tér fogalma, kifejezése.</p> <p>Egyszerű makett elkészítése (építőkökből vár, város, utca, ház).</p> <p>Környezet-átalakítás egyszerű eszközökkel.</p>
<p><i>Befogadás-alkotás</i></p> <p>Reflexiók a látottakról – verbális, saját vizuális megjelenítés.</p>	<p>Közvetlen környezet tárgyainak, épületeinek megfigyelése – funkció, anyag, forma szerint.</p> <p>Hétköznapi és ünnepi tárgyak formai, felületi rendeltetésbeli különbsége.</p>
<p><i>Alkotótevékenység</i></p> <p>4.3. <i>Tárgyak alkotása, díszítése</i></p> <p>Tárgykészítés természeti formákból.</p> <p>Tárgykészítés agyagból.</p> <p>Tárgykészítés papírból.</p> <p>Tárgyak csomagolása, díszcsomagolás.</p>	<p>Egyszerű tárgy elkészítése agyagból – marokedény.</p> <p>Plasztikus ritmusok képzése, díszítéssel, karcolással, nyomattal.</p> <p>Papír tépése, sodrása, ragasztása.</p>
Fogalmak	Fűzés, csomó, agyag, kiégetés, képlékeny, gömbölyítés, golyó, gyöngy, kisebb-nagyobb, egyforma, sodrás, agyaghurka, ünnep.

2. évfolyam

Témakör	1.Vizuális nyelv és technikák	Javasolt óraszám:
----------------	--------------------------------------	--------------------------

		18 óra
A témakör nevelési- fejlesztési céljai	<p>A vizuális nyelv alapelemeinek – szín, forma, tömeg – megismerése, környezeti relációkban való megértése és azok felhasználása az alkotótevékenység során, a tanulói személyiség érzelmi és mentális gazdagodása érdekében.</p> <p>Közös alkotásokban a kooperativitás kialakítása és fejlesztése.</p> <p><i>Képességfejlesztési fókuszok:</i> lendületes mozgással formaalkotási képesség; finommotorika, vizuomotoros koordináció; kompozíciós képesség (egyensúly); formaérzék; formalátás; képfelismerés; formaalkotás és összehasonlítás képessége; vizuális ritmus képzésének képessége; tárgykészítés képessége; mozgásemlékezet; mozgásfantázia; élménykifejezés képessége.</p>	
Fejlesztési ismeretek		Fejlesztési tevékenységek
<p><i>1.1. A vonal</i></p> <p>A vonal mint a mozgás lenyomata tapasztalati értelmezése.</p> <p>A vonal mint a mozgás kifejezője.</p> <p>A vonal mint formaképző elem.</p>	<p>A vizuális nyelv alapvető elemeinek használata és megkülönböztetése. Képi elemek komponált megjelenítése, képmező kitöltése.</p> <p>Legalább két grafikai és színes technika, vegyestechnika alkalmazása.</p> <p>Vonal képzése (körvonal), megnevezése (egyenes, hullámos, ferde), követése (vékony/vastag, szaggatott). Irányított rajz - felismerhető formák, helyes elrendezés, önálló képalkotás lehetősége.</p> <p>Rajzolás agyaglapra és kiöntése gipsszel.</p>	
<p><i>1.2. A folt</i></p> <p>A folt keletkezése.</p> <p>A folt változtathatósága.</p>	<p>A felület kitöltése formakövető színezéssel.</p> <p>Foltképzés, beelátás.</p> <p>Lenyomat készítése agyagba és kiöntése gipsszel – csiga, növény.</p>	
<p><i>1.3. A szín</i></p> <p>Szín, színritmusok alapszínekkel.</p>	<p>Színek érzékelése, megnevezése, tudatos használata, kevert színek és színárnyalatok képzése alapszínekkel.</p> <p>Fő- és mellékszínek megnevezése, színkeverése.</p> <p>Ujjfestés - kevert színek képzése, szabad képalkotás.</p>	
<p><i>1.4. Forma és nagyság</i></p> <p>Forma és nagyság három</p>	<p>Természetes és mesterséges tárgyak csoportosítása méret, forma, szín, felület alapján.</p>	

dimenzióban, térformák. Természeti formák ritmusa. Mesterséges formák megfigyelése.	Plasztikai ábrázolóképesztés, gyurma és agyag formálása – tárgyak látvány utáni mintázása.
1.5. <i>Síkforma, térforma</i> Szabályos és szabálytalan síkformák. Szabályos és szabálytalan térformák. Sík és térformákból alkotott ritmusok. Formaredukciók.	Tárgyak térbeli helyzetének a meghatározása (bent, kint, lent, fent, alatta, fölötte, elötte, mellette, mögötte). Egyszerű sík (kör, négyzet, háromszög) és plasztikai formák (gömb, kocka, hasáb,) érzékelése, megkülönböztetése, felismerése.
Fogalmak	Álló egyenes, fekvő egyenes, kréta, ecset, hullámvonal, körvonal, ismétlődés, folt, szín, színezés, egyforma, különböző, kisebb, nagyobb, csoport, vízfesték, tempera, csomagolópapír, selyempapír, papírtépés, színes papír, ragasztó, krepp papír.

Témakör	2. Kifejezés, képzőművésztés	Javasolt óraszám: 17 óra
A témakör nevelési-fejlesztési céljai	<p>A pszichikus funkciók fejlesztése, az élmények, hangulatok kifejezése elemi képzőművészeti eszközökkel.</p> <p>Képzőművészeti alkotások hangulati értékelése, elemi szintű értelmezése.</p> <p><i>Képességfejlesztési fókuszok:</i> képzeteket felidéző ábrázolási képesség; kompozíciós képesség; formaérzék; képalkotó képesség; képolvasási képesség; ábrázolási képesség – tárgyi megfeleltetés képessége; jelzés szintű térábrázoló képesség; emberábrázolás képessége.</p>	
Fejlesztési ismeretek	Fejlesztési tevékenységek	
<p><i>Alkotótevékenység</i></p> <p>2.1. <i>Hangulatok, élmények</i></p> <p>Évszakok hangulatának kifejezése.</p> <p>Színhangulat kifejezése – az évszakok jellemző színei.</p>	<p><i>Alkotótevékenységben:</i></p> <p>Átélt élmények, hallott, látott vagy elképzelt történetek vizuális megjelenítése síkban, térben és időben.</p> <p>Képi elemek helyes elrendezése a képsíkon (ég és föld, ember, élőlények, ház, fa).</p> <p>Természeti környezet változásainak érzékelése, vizuális</p>	

<p>Vonal felhasználása élmény kifejezéséhez.</p> <p>Színhangulat kifejezése foltképzéssel.</p> <p>Hangulat kifejezése ujjnyomással és foltfestéssel.</p> <p>Élmény, hangulat kifejezése színnel és formával.</p> <p>Hangulat kifejezése természetes formák felhasználásával.</p>	<p>megjelenítése (évszakok, időjárás, napszakok).</p> <p>Önkifejezés, érzelmek, hangulatok kifejezése többféle eszközzel: verbálisan, vizuálisan, gesztussal.</p> <p>Emberábrázolás, mondóka segítségével, (családrajz, barát, mesehős).</p> <p>Állatábrázolás, jellegzetes nézetből.</p> <p>Közvetlen környezet (természetes és mesterséges) tárgyainak, formáinak megismerése, változások felismerése, érzékszervek finomítása.</p> <p>Személyes élmények, emlékek, természetes és mesterséges környezet jelenségeinek vizuális és plasztikai megjelenítése (családtagok, barát, állat, mesealak, képzeletbeli lény).</p> <p>Mintázó mozdulatok elsajátítása (gömbölyítés, sodrás, rátét, elvétel, hozzáadás, nyomkodás, összeillesztés).</p> <p>Agyaggal domború és homorú felületképzés.</p>
<p><i>Befogadás – alkotás</i></p> <p>2.2. <i>Reaktív alkotás, élmények, hatások kifejezése</i></p> <p>Képzőművészeti alkotások</p>	<p><i>Befogadó tevékenységben:</i></p> <p>Képzőművészeti alkotás hatására hangulat kifejezése természetes formák felhasználásával.</p> <p>Érzelmek kifejezése fantáziakép és bábfigurák készítésével természeti formákból.</p> <p>Élménykifejezés vonalakból alakított formákkal.</p> <p>Saját munkák, művészeti alkotások, vizuális jelenségek elemi szintű leírása, elemzése és összehasonlítása.</p> <p>Képzőművészeti alkotások sajátosságai (grafika, festészet, szobrászat), szemléltetése látás és tapintás által.</p> <p>Képzőművészeti alkotás hatására hangulat kifejezése mozgással, dallammal, gesztusokkal, verbálisan.</p> <p>Élménykifejezés egyéni formaalkotással.</p> <p>Esztétikai élmény átélése.</p>
<p>Fogalmak</p>	<p>Hangulat, fa, táj, nap, arc, víz, hullámváz, összemosódás (színek), szomorú, vidám.</p>

Témakör	3. Vizuális kommunikáció	Javasolt óraszám: 15 óra
<p>A témakör nevelési-fejlesztési céljai</p>	<p>Egyszerű képi közlések megalkotási képességének kialakítása. Jelenségek, képek, magyarázó ábrák elemi szintű értelmezési képességének kialakítása.</p> <p>Szabadkézi rajzos és montázstechnikai jártasság kialakítása.</p> <p><i>Képességfejlesztési fókuszok:</i> ábraolvasás és tulajdonságok felismerésének képessége; kapcsolatok felismerésének képessége; gesztusok megértésének képessége; mimika megértésének, képen való felismerésének képessége; képolvasási képesség, képi jelek megértése; vizuális kifejezőképesség; érzelmek kifejezésének legegyszerűbb jelzései.</p>	
Fejlesztési ismeretek		Fejlesztési tevékenységek
<p><i>Befogadó tevékenység</i></p> <p><i>3.1 Vizuális jelek befogadása, értelmezése</i></p> <p>Nonverbális kommunikációs eszközök.</p> <p>Technikai képalkotás – fényképezés, videofelvétel, film jelentősége.</p> <p>Egyszerű jelzések, piktogramok.</p>	<p><i>Befogadó tevékenységben:</i></p> <p>Képolvasás – összetett képek értelmezése, képkereső.</p> <p>Emberi gesztusok értelmezése cselekvéssel.</p> <p>Térbeli irányok jelzése, értelmezése.</p> <p>Emberi gesztusok értelmezése képi jelekből.</p> <p>Arckifejezések értelmezése a valóságban és képen.</p> <p>Érzelmek kifejezése mimika, gesztusok, testbeszéd által.</p> <p>Emberi alak mintázása, test részei, külső jegyek (fiú/lány, sovány/kövér, magas/alacsony).</p>	
<p><i>Alkotótevékenység</i></p> <p><i>3.2. Vizuális kommunikáció szerepe a kifejezésben</i></p> <p>Tárgyas napirend.</p> <p>Rajzos naprend.</p> <p>Egyszerű piktogramok.</p> <p>Fotók.</p>	<p><i>Alkotótevékenységben:</i></p> <p>Egyszerű vizuális kommunikációt szolgáló megjelenítések tervezése (elemi szintű jel, napirendi rajz).</p> <p>Képi komponálás alapjai, kiemelés mérettel, színnel, elrendezéssel.</p> <p>Mozgás, változás plasztikai megjelenítése, emlékezet és szemléltetés által (ember, állat, fa, nap).</p> <p>Forma és felület eltérés megkülönböztetése (sima/érdes, tompa/hegyes, puha/kemény,</p>	

	kerek/szögletes, hosszúkás/rövid, kicsi/nagy, alacsony/magas, domború/homorú).
Fogalmak	Fiú-lány, néni-bácsi, hajszínmagas-alacsony, gyerek, felnőtt, anya, apa, gyerek, család; vidám-szomorú.

Témakör	4. Tárgy- és környezetkultúra	Javasolt óraszám: 22 óra
A témakör nevelési- fejlesztési céljai	<p>Jártasság kialakítása egyszerű tárgyak készítésében.</p> <p>Tájékozottság kialakítása a közvetlen környezet tárgyainak forma – funkció – anyag összefüggéseinek rendszerében.</p> <p>Néhány egyszerű kézműves technika alapfogásainak elsajátíttatása.</p> <p>Környezettudatosság lehetőségeinek felismertetése a vizuális kultúrában.</p> <p>A népi tárgykultúra néhány tárgyának megismertetése.</p> <p><i>Képességfejlesztési fókuszok:</i> vizuális ritmus képzésének képessége; manualitás, finommotorika; tárgykészítési képesség; formaészlelés - plasztikus formaalakítás képessége.</p>	
Fejlesztési ismeretek	Fejlesztési tevékenységek	
<p><i>Befogadó tevékenység</i></p> <p>4.1. Művészeti környezet</p> <p>Múzeum- és képtárlátogatások, megfigyelések.</p>	<p><i>Alkotótevékenységben:</i></p> <p>Tárgyak adott szempontok szerinti vizsgálata.</p> <p>Tárgyak csoportosítása anyaguk, formájuk, felületük, színük, rendeltetésük szerint.</p>	
<p>4.2. Élettér – természeti és épített környezet</p> <p>Az épített környezet esztétikuma.</p> <p>Az épített környezet védelme.</p> <p>Környezettudatosság.</p>	<p>Térialakítás, belső és külső tér fogalma, kifejezése.</p> <p>Egyszerű makett elkészítése –szobabelső, berendezéssel.</p> <p>Környezet-átalakítás egyszerű eszközökkel.</p>	
<p><i>Befogadás-alkotás</i></p> <p>Reflexiók a látottakról – verbális, saját vizuális</p>	<p><i>Befogadó tevékenységben:</i></p> <p>Kiállítás, múzeumlátogatások, reflexiók a látottakra közvetlen tapasztalatok alapján.</p>	

megjelenítés.	A nemzeti színek, zászló megismerése. Közvetlen környezet tárgyainak, épületeinek megfigyelése – funkció, anyag, forma szerint. Hétköznapi és ünnepi tárgyak formai, felületi rendeltetésbeli különbsége.
<i>Alkotótevékenység</i> 4.3. <i>Tárgyak alkotása, díszítése</i> Tárgykészítés természeti formákból. Tárgykészítés agyagból. Tárgykészítés papírból. Tárgyak csomagolása, díszcsomagolás.	Összetett tárgy elkészítése agyagból – bögre agyaghurkából. Plasztikus ritmusok képzése, díszítés rátéttel. Medál készítése pecsétnyomóval. Papír hajtogatása, ragasztása.
Kulcsfogalma k/ fogalmak	Fűzés, csomó, agyag, kiégetés, képlékeny, gömbölyítés, golyó, gyöngy, kisebb-nagyobb, egyforma, sodrás, agyaghurka, ünnep.

Rajzi technikák	- grafitceruza, színes ceruza, filctoll - vízfestés ecsettel, szivaccsal, ujjal; olajpasztell - vegyes technikák
Mintázás	- gyurmával, agyaggal - sodrás, gömbölyítés, lapítás, összedolgozása ujjbeggyel - nyújtás, hengerlés - nyomhagyás: karcolás, szurkálás, kivájás, pecsétnyomó, tárgyak által
Összegzett tanulási eredmények a két évfolyamos ciklus végén	<i>A tanuló képes:</i> - az elemi balesetmegelőzési szabályok betartására, - a lendületes kézmozgás kivitelezésére, - a tantárgy során használatos eszközök megnevezésére és adekvát használatára, - a formák megfigyelésére, azok nagyság szerinti rendezésére, - egyszerű esztétikus alkotás elkészítésére, - bátor kísérletezésre az egész rajzfelület befestéséhez, kitöltéséhez,

	<ul style="list-style-type: none"> - a tanult vonalak alkalmazásával felismerhető ábra, rajz készítésére, - a már begyakorolt technikákkal, kevert technikával alkotás létrehozására, - társaival való kooperációra a közös alkotás során, - családbrázolás értelmezésére, - egyszerű gesztusok megértésére és reprodukciójára, - térbeliségre vonatkozó irányok kézmozdulattal való jelzésére, illetve felismerésére, - munkaterületét tisztán tartva, használható tárgyat készíteni, - tudatosan változtatni az alkotás nagyságát, - utánzással egyszerű formákat készíteni, - esztétikusan becsomagolni egy egyszerű formájú tárgyat, - saját alkotása feletti öröme.
--	---

3 - 4. évfolyam

A tantárgy sajátos fejlesztési célja, hogy a vizuális kultúra tantárgy élményt adóan járuljon hozzá a tanulási képességek intenzív fejlesztéséhez, a sérülésből eredő hátrányok leküzdéséhez, kreativitásra, aktivitásra ösztönözve az enyhe értelmi fogyatékos kisiskolásokat. Az egyéni vagy közös alkotótevékenység elősegíti a kisgyermek személyiségének pozitív változásait, énképük pozitív megerősítését, kiváltképp az önismeret és a társas kultúra, valamint az esztétikai-művészeti tudatosság kialakítása tekintetében.

A vizuális kultúra tantárgy természetes módon kínál alkalmakat az individualizációs eljárásoknak akár terápiás, akár tehetséggondozási célzattal.

A tantárgy szerepe a fejlesztési területekben és a kulcskompetenciákban, hogy megvalósuljon az erkölcsi nevelés, a saját munkáért, a közös alkotásért vállalt felelősség, valamint az önfegyelem gyakorlása során.

Az önismeret és a társas kultúra fejlesztését, az önbizalom erősítését szolgálhatják a tanulói alkotások ön- és társértékelő mozzanatai.

A tanulói alkotások kivitelezése során az anyagokkal való környezettudatos gazdálkodásra és a szűkebb környezet esztétikus, rendezett kialakítására és fenntartására nyílhat alkalom.

3. évfolyam

Témakör	1. Vizuális nyelv és technikák	Javasolt óraszám: 20 óra
<p>A témakör nevelési- fejlesztési céljai</p>	<p>A vizuális nyelv alapelemeinek – szín, forma, tömeg – megismerése, felhasználásuk az alkotótevékenység során.</p> <p>A tanulói személyiség érzelmi és mentális gazdagítása a rajz tantárgy eszközrendszerével.</p> <p>A kooperativitás fejlesztése és működtetése a közös tanulói alkotási folyamatban.</p> <p><i>Képességfejlesztési fókuszok:</i> érzelmek (egyszerű kivitelezésű) grafikus kifejezésének képessége; elhagyás és kiemelés képessége; forma- és színek kompozíciós képesség; vizuális ritmus létrehozásának képessége; alakítási készség; formaérzék; alak-háttér, gestalt-látás; téralakítás képessége.</p>	
Fejlesztési ismeretek	Fejlesztési tevékenységek	
<p><i>1.1. A vonal</i></p> <p>A vonal, mint érzelem, indulat kifejezője.</p> <p>A vonal, mint a folt határa.</p> <p>A vonal mint a síkforma körvonala.</p>	<p>Kontúr, behatárolás alkalmazása.</p> <p>Alapformák rajzi leképezése.</p> <p>Mintázó mozdulatok elsajátítása: sodrást követően csigavonal, hullám kialakítása.</p>	
<p><i>1.2. A folt</i></p> <p>Folt létrehozása különféle technikákkal.</p> <p>Foltképzés ceruzával.</p>	<p>A folt, mint a térforma árnyéka, illetve a felület betöltésének az eszköze.</p> <p>Folt létrehozása színkeveréssel, különféle eszközökkel.</p> <p>Lenyomat készítése természetes és mesterséges tárgyakkal.</p>	
<p><i>1.3. A szín</i></p> <p>Színkeverés.</p> <p>Színritmusok.</p> <p>Forma- és színek kompozíciók létrehozása adott formákból.</p>	<p>Alapszínek tudatos alkalmazása.</p> <p>Színezés vonalhatárok betartásával.</p> <p>6-os színek ismerete, fő- és mellékszínrendszer.</p> <p>Színes gyurmával domború ritmusképzés.</p>	
<p><i>1.4. Reprodukció, sokszorosítás</i></p> <p>Sokszorosítás nyomtatással.</p> <p>A nyomtatás dekoratív felhasználása.</p>	<p>Másolás és rajzi leképezés.</p> <p>Sokszorosítási technikák alkalmazása – nyomda.</p> <p>Különböző formák összehasonlítása, jellemző jegyek kiemelése.</p> <p>Egyszerű téri formák másolása mintázás által.</p>	

Természeti anyagok felhasználásával vizuális ritmusok létrehozása.	
<p>1.5. <i>Síkforma, térforma</i></p> <p>Pozitív-negatív forma.</p> <p>Kompozíciók forgásformákból.</p> <p>Változatos ritmikus térfelületek létrehozása különféle anyagokkal és technikákkal.</p> <p>Egyszerű tér kialakítása.</p>	<p>Sík- és térformák megfigyelése.</p> <p>Sík- és térformák gyakorlati szempontú differenciálása.</p> <p>Téri- és síkbeli formák megkülönböztetése.</p> <p>A felület fogalmának tisztázása szemléleti-tapasztalati úton.</p> <p>Tárgykészítési technikák alkalmazása – képzeletbeli ház.</p> <p>Egyszerű térviszonyok megfigyelése, felismerése alkotásokon, helyzetének meghatározása (kint, bent, lent, fent, alatta, fölötte, előtte, mellette, mögötte, előtér, háttér, közelebb, távolabb, ég, föld).</p>
Fogalmak	Lágy, kemény, kellemes, erőteljes, folthatár, elválasztás, összekötés, átfestés, alapszín, egész forma, részforma, krumplicsinyomat, levélerezet, kerek, gömbölyű, gömbölyded, árnyék, fényforrás, megvilágítás, háttér.

Témakör	2. Kifejezés, képzőművészet	Javasolt óraszám: 20 óra
A témakör nevelési-fejlesztési céljai	<p>A pszichikus funkciók fejlesztése, az élmények, hangulatok kifejezése elemi képzőművészeti eszközökkel.</p> <p>Képzőművészeti alkotások hangulati értékelése, értelmezése képességének fejlesztése.</p> <p><i>Képességfejlesztési fókuszok:</i> képalkotó képesség; kompozíciós képesség; készségszintű eszközhasználat; képolvasási képesség; jelzésszintű térábrázoló képesség; emberábrázolás képessége.</p>	
Fejlesztési ismeretek	Fejlesztési tevékenységek	
<p><i>Alkotótevékenység</i></p> <p>2.1. <i>Hangulatok kifejezése</i></p> <p>Évszakok hangulatának</p>	<p><i>Alkotótevékenységben:</i></p> <p>Átélt élmények, hallott, látott vagy elképzelt történetek vizuális megjelenítése síkban, térben és időben, saját</p>	

<p>kifejezése.</p> <p>Színhangulat kifejezése – az évszakok jellemző színei.</p> <p>Színhangulat kifejezése foltképzéssel.</p> <p>Élmény, hangulat kifejezése színnel és formával.</p> <p>Fekete-fehér színek alkalmazása a hangulatfestésben.</p>	<p>élmény szintjén tetszőleges interpretációban.</p> <p>Mozgás és változás kifejezése domborműben – ember, állat.</p> <p>Hideg és meleg színek megkülönböztetése, színek tudatos használata.</p> <p>Önkifejezés, érzelmek, hangulatok kifejezése többféle eszközzel: verbálisan, vizuálisan, gesztussal,</p> <p>domborműben.</p> <p>Polaritások érzékeltetése fekete és fehér színnel.</p>
<p><i>Befogadás</i></p> <p><i>2.2. Emberi kapcsolatok különféle ábrázolásainak megélése</i></p> <p>Művészeti ágak (zene, irodalom, a képzőművészeti ágak, tánc, design legfontosabb megkülönböztető jegyei</p>	<p><i>Befogadó tevékenységben:</i></p> <p>Emberi kapcsolatok vizuális kifejezését ábrázoló művek megfigyelése.</p> <p>Emberi kapcsolatok kifejezése vizuális eszközökkel.</p> <p>Érzelmek kifejezése színekkel – vizes alapú festéssel.</p> <p>Emberi test részei és arányai, gesztusok gyakorlása tükörben, testbeszéd felismerése, utánzása, képi ábrázolása, plasztikus megjelenítése.</p> <p>Esztétikai élmény átélése.</p>
<p><i>Befogadás – alkotás</i></p> <p><i>2.3. Saját élmények interpretációi</i></p> <p>Képzőművészeti alkotás hatására hangulat kifejezése mozgással, dallammal, gesztusokkal, verbálisan.</p> <p>Képzőművészeti alkotás hatására hangulat kifejezése festéssel, montázzsal.</p> <p>Érzelmek kifejezése fantáziakép és bábfigurák készítésével háztartási hulladékokból.</p> <p>Díszletfestés bábelőadáshoz.</p>	<p>Élethű és absztrakt ábrázolású műalkotások megfigyelése.</p> <p>Emberi fej részei és arányai, mimika gyakorlása tükörben, érzelmek felismerése, utánzása, képi ábrázolása, plasztikus megjelenítése.</p> <p>Montázs készítése rajzolt testrészekből.</p> <p>Bábfigura tervezése, készítése újrahasznosított anyagokból – tojástartó.</p>

Fogalmak	Hegy, domb, völgy, kocsi, vonat, szeretet, testvéri szeretet, csecsemő, kapcsolat, mozdulat, öröm, boldogság, elmosódott, hideg szín, meleg szín.
-----------------	---

Témakör	3. Vizuális kommunikáció	Javasolt óraszám: 14 óra
A témakör nevelési- fejlesztési céljai	<p>Egyszerű képi közlések megalkotási képességének kialakítása.</p> <p>Jelenségek, képek, magyarázó ábrák elemi szintű értelmezési képességének kialakítása.</p> <p>Szabadkézi rajzos és montázstechnikai jártasság kialakítása.</p> <p>Térlátás fejlesztése.</p> <p>Rekonstrukciós képesség fejlesztése.</p> <p>Gondolkodási műveleteinek fejlesztése.</p> <p><i>Képességfejlesztési fókuszok:</i> ábraolvasás és tulajdonságok felismerésének képessége; képolvasási képesség, képi jelek megértése.</p>	
Fejlesztési ismeretek	Fejlesztési tevékenységek	
<p><i>Befogadó tevékenység</i></p> <p>3.1. <i>Vizuális jelek értelmezése, „olvasása”</i></p> <p>Képolvasás, értelmezés.</p>	<p><i>Alkotótevékenységben:</i></p> <p>Egyszerű vizuális kommunikációt szolgáló megjelenítések tervezése - elemi szintű jel, napirendi rajz.</p> <p>Térbeli formák - kocka, hasáb, henger, kúp- nézetei körbe rajzolás által, árnyékképek.</p>	
<p><i>Befogadó-alkotó tevékenység</i></p> <p>3.2. <i>Megfigyelés utáni alkotás, formaredukció</i></p> <p>Tárgyak nézetei.</p>	<p><i>Befogadó-alkotó tevékenység:</i></p> <p>Tárgyak felismerése és jelzése egy nézet alapján.</p> <p>Tárgyak legjellemzőbb nézeteinek megfigyelése, lerajzolása, plasztikus ábrázolása.</p>	
<p><i>Alkotótevékenység</i></p> <p>3.3. <i>Vizuális közlések, jelzések tanulói alkotásokban</i></p> <p>Rajzos napirend.</p> <p>Egyszerű piktogramok.</p> <p>Plakát.</p>	<p><i>Befogadó tevékenységben:</i></p> <p>Emberi alak felismerése több nézetből.</p> <p>Emberi arc felismerése két nézetből - elő-, oldalnézet.</p> <p>Portré mintázása agyaggal – dombormű.</p> <p>Képolvasás, értelmezés.</p> <p>Egyszerű jelzések, piktogramok megértése.</p> <p>Plakátok értelmezése.</p>	

Fogalmak	plakát, felismerhető, nézet (felülnézet, oldalnézet), sorrend, üzenet, reklám, lényeg, meggyőzés, rábeszélés.
-----------------	---

Témakör	4. Tárgy- és környezetkultúra	Javasolt óraszám: 18 óra
A témakör nevelési- fejlesztési céljai	<p>Jártasság kialakítása egyszerű tárgyak készítésében.</p> <p>Tájékozottság kialakítása a közvetlen környezet tárgyai forma – funkció – anyag összefüggéseinek rendszerében.</p> <p>Néhány egyszerű kézműves technika alapfogásainak elsajátíttatása.</p> <p>Környezettudatosság lehetőségeinek felismertetése a vizuális kultúrában.</p> <p><i>Képességfejlesztési fókuszok:</i> manualitás, finommotorika; tárgykészítési képesség; formaérzékelés – nagyság és minőség meglátása; plasztikus formaalakítás képessége; esztétikum iránti fogékonyság; tiszta munkaterület iránti igény.</p>	
Fejlesztési ismeretek	Fejlesztési tevékenységek	
<i>Befogadó tevékenység</i>	<i>Befogadó tevékenységben:</i>	
<p>4.1. Irányított megfigyelés – a környezet tárgyai</p> <p>– esztétikum, forma, funkció, anyag, szín, hangulat, eredet</p>	<p>Közvetlen környezet tárgyainak, épületeinek megfigyelése – funkció, anyag, forma szerint.</p> <p>Tárgyak és funkciók megismerése.</p> <p>Egy adott tárgy sokféle megjelenési formája, rendeltetési célja - hétköznapi, ünnepi, iparművészeti, népművészeti, eltérő kultúrájú.</p>	
<p><i>Alkotótevékenység</i></p> <p>4.2. Tárgyak készítése</p> <p>Egyszerű tárgyak készítése.</p> <p>Tárgykészítés agyagból.</p> <p>Gömbölyded és szögletes tárgyak készítése.</p> <p>Sablonhasználat.</p>	<p><i>Alkotótevékenységben:</i></p> <p>Egyszerű tárgyak készítése az otthon és az iskola világából (pl. ceruzatartó papírhengerekből).</p> <p>Tárgykészítés agyagból – edények formába nyomkodással történő alakítása.</p> <p>Agyagedény díszítése pecsételéssel.</p> <p>Környezet átalakítása egyszerű eszközökkel.</p> <p>Elemi szintű, gyakorlati alapú anyagismeret szerzése: papír, fa, agyag.</p>	

Fogalmak	Henger, beborítás, használati tárgy, forma, sablon, elsimítás, mintázófa, karcolás, felező hajtás, átlós hajtás.
-----------------	--

4. évfolyam

Témakör	1. Vizuális nyelv és technikák	Javasolt óraszám: 10 óra
A témakör nevelési- fejlesztési céljai	<p>A vizuális nyelv alapelemeinek – szín, forma, tömeg – megismerése, felhasználásuk az alkotótevékenység során.</p> <p>A tanulói személyiség érzelmi és mentális gazdagítása a rajz tantárgy eszközrendszerével.</p> <p>A kooperativitás fejlesztése és működtetése a közös tanulói alkotási folyamatban.</p> <p><i>Képességfejlesztési fókuszok:</i> érzelmek (egyszerű kivitelezésű) grafikus kifejezésének képessége; elhagyás és kiemelés képessége; forma- és színek kompozíciós képesség; vizuális ritmus létrehozásának képessége; alakítási készség; formaérzék; alak-háttér, gestalt-látás; téralakítás képessége.</p>	
Fejlesztési ismeretek		Fejlesztési tevékenységek
<p>1.6. A vonal</p> <p>A vonal, mint érzelem, indulat kifejezője.</p> <p>A vonal, mint a folt határa.</p> <p>A vonal mint a síkforma körvonala.</p>	<p>Kontúr, behatárolás alkalmazása.</p> <p>Érzelmek kifejezése vonalak segítségével.</p> <p>Mintázó mozdulatok elsajátítása: sodrást követően fa kialakítása síkban, térben.</p>	
<p>1.7. A folt</p> <p>Folt létrehozása különféle technikákkal.</p> <p>Foltképzés ceruzával.</p>	<p>A folt, mint a térforma árnyéka, illetve a felület betöltésének az eszköze.</p> <p>Folt létrehozása színkeveréssel, különféle eszközökkel, vegyes technikával.</p> <p>A forma leegyszerűsítése foltra.</p> <p>Lenyomat készítése természetes és mesterséges tárgyakkal.</p>	
<p>1.8. A szín</p> <p>Színkeverés.</p> <p>Színritmusok.</p> <p>Forma- és színek kompozíciók létrehozása adott formákból.</p>	<p>Alapszínek tudatos alkalmazása.</p> <p>Színezés vonalhatárok betartásával.</p> <p>6-os színek ismerete, fő- és mellékszínrendszer.</p> <p>Színes gyurmával domború képkalkotás.</p>	

<p>1.9. <i>Reprodukció, sokszorosítás</i></p> <p>Sokszorosítás nyomtatással.</p> <p>A nyomtatás dekoratív felhasználása.</p> <p>Természeti anyagok felhasználásával vizuális ritmusok létrehozása.</p>	<p>Sokszorosítási technikák alkalmazása – papírból.</p> <p>Különböző formák összehasonlítása, jellemző jegyek kiemelése.</p> <p>Összetett téri formák másolása mintázás által.</p>
<p>1.10. <i>Síkforma, térforma</i></p> <p>Pozitív-negatív forma.</p> <p>Kompozíciók forgásformákból.</p> <p>Változatos ritmikus térfelületek létrehozása különféle anyagokkal és technikákkal.</p> <p>Egyszerű tér kialakítása.</p>	<p>Sík- és térformák megfigyelése.</p> <p>Sík- és térformák gyakorlati szempontú differenciálása.</p> <p>A forgásformák (henger, kúp, gömb) megfigyelése tapasztalati úton.</p> <p>A felület fogalmának tisztázása szemléleti-tapasztalati úton.</p> <p>Tárgykészítési technikák alkalmazása – babaház, parkoló belső és berendezése.</p> <p>Egyszerű térviszonyok megfigyelése, felismerése alkotásokon, helyzetének meghatározása (kint, bent, lent, fent, alatta, fölötte, előtte, mellette, mögötte, előtér, háttér, közelebb, távolabb, ég, föld).</p>
<p>Fogalmak</p>	<p>Lágy, kemény, kellemes, erőteljes, folthatár, elválasztás, összekötés, átfestés, alapszín, átmásolás, átlátszó, egész forma, részforma, krumplynyomás, dugónyomás, levélerezet, kerek, gömbölyű, árnyék, henger, felület, fényforrás, megvilágítás, háttér.</p>

Témakör	2. Kifejezés, képzőművészet	Javasolt óraszám: 10 óra
<p>A témakör nevelési-fejlesztési céljai</p>	<p>A pszichikus funkciók fejlesztése, az élmények, hangulatok kifejezése elemi képzőművészeti eszközökkel.</p> <p>Képzőművészeti alkotások hangulati értékelése, értelmezése képességének fejlesztése.</p>	

	<i>Képességfejlesztési fókuszok:</i> képalkotó képesség; kompozíciós képesség; készségszintű eszközhasználat; képolvasási képesség; jelzésszintű térábrázoló képesség; emberábrázolás képessége.
Fejlesztési ismeretek	Fejlesztési tevékenységek
<p><i>Alkotótevékenység</i></p> <p><i>2.1. Hangulatok kifejezése</i></p> <p>Évszakok hangulatának kifejezése.</p> <p>Színhangulat kifejezése – az évszakok jellemző színei.</p> <p>Színhangulat kifejezése foltképzéssel.</p> <p>Élmény, hangulat kifejezése színnel és formával.</p> <p>Fekete-fehér színek alkalmazása a hangulatfestésben.</p>	<p><i>Alkotótevékenységben:</i></p> <p>Átélt élmények, hallott, látott vagy elképzelt történetek vizuális megjelenítése síkban, térben és időben, saját élmény szintjén tetszőleges interpretációban.</p> <p>Mozgás és változás kifejezése kisplasztikában – ember, állat, természeti jelenség.</p> <p>Hideg és meleg színek megkülönböztetése, színkeverés, színkontrasztok.</p> <p>Önkifejezés, érzelmek, hangulatok kifejezése többféle eszközzel: verbálisan, vizuálisan, gesztussal,</p> <p>kisplasztikában.</p> <p>Polaritások érzékeltetése fekete és fehér színnel.</p>
<p><i>Befogadás</i></p> <p><i>2.2. Emberi kapcsolatok különféle ábrázolásainak megélése</i></p> <p>Művészeti ágak (zene, irodalom, a képzőművészeti ágak, tánc, design legfontosabb megkülönböztető jegyei</p>	<p><i>Befogadó tevékenységben:</i></p> <p>Emberi kapcsolatok vizuális kifejezését ábrázoló művek megfigyelése, értelmezése.</p> <p>Emberi kapcsolatok kifejezése vizuális eszközökkel.</p> <p>Érzelmek kifejezése színekkel – vizes alapú festéssel.</p> <p>Emberi test részei és arányai, gesztusok gyakorlása tükörben, testbeszéd felismerése, utánzása, képi ábrázolása, plasztikus megjelenítése.</p> <p>Saját munkák, művészeti alkotások, vizuális jelenségek elemi szintű leírása, elemzése és összehasonlítása.</p> <p>Esztétikai élmény átélése.</p>
<p><i>Befogadás – alkotás</i></p> <p><i>2.3. Saját élmények interpretációi</i></p> <p>Képzőművészeti alkotás hatására hangulat kifejezése mozgással, dallammal, gesztusokkal, verbálisan.</p>	<p>Élethű és absztrakt ábrázolású műalkotások megfigyelése, értelmezése.</p> <p>Emberi fej részei és arányai, mimika gyakorlása tükörben, érzelmek felismerése, utánzása, képi ábrázolása, plasztikus megjelenítése.</p>

<p>Képzőművészeti alkotás hatására hangulat kifejezése festéssel, montázzsal. Érzelmek kifejezése fantáziakép és bábfigurák készítésével háztartási hulladékokból. Díszletfestés bábelőadáshoz.</p>	<p>Fotómontázs készítése újságokból.</p> <p>Asszamlázs készítése újrahasznosított anyagokból.</p>
<p>Fogalmak</p>	<p>Hegy, domb, völgy, kocsi, vonat, szeretet, testvéri szeretet, csecsemő, kapcsolat, mozdulat, öröm, boldogság, elmosódott, hideg szín, meleg szín.</p>

Témakör	3. Vizuális kommunikáció	Javasolt óraszám: 6 óra
<p>A témakör nevelési- fejlesztési céljai</p>	<p>Egyszerű képi közlések megalkotási képességének kialakítása. Jelenségek, képek, magyarázó ábrák elemi szintű értelmezési képességének kialakítása. Szabadkézi rajzos és montázstechnikai jártasság kialakítása. Térlátás fejlesztése. Rekonstrukciós képesség fejlesztése. Analízis-szintézis gondolkodási műveleteinek fejlesztése. <i>Képességfejlesztési fókuszok:</i> ábraolvasás és tulajdonságok felismerésének képessége; képolvasási képesség, képi jelek megértése; reklámok kritikus szemlélete.</p>	
<p>Fejlesztési ismeretek</p>	<p>Fejlesztési tevékenységek</p>	
<p><i>Befogadó tevékenység</i> 3.1. Vizuális jelek értelmezése, „olvasása” Képolvasás, értelmezés. Mértani tárgyak egy nézete (pl.</p>	<p><i>Alkotótevékenységben:</i> Egyszerű vizuális kommunikációt szolgáló megjelenítések értelmezése -alaprajz, térkép. Mértani tárgyak felismerése egy nézetük alapján (pl. kocka – négyzet).</p>	

kocka – négyzet). Mértani tárgyak két nézete (pl: hasáb, henger).	Mértani tárgyak felismerése két nézetük alapján (pl. hasáb, henger).
<i>Befogadó-alkotó tevékenység</i> 3.2. <i>Megfigyelés utáni alkotás, formaredukció</i> Tárgyak nézetei.	<i>Befogadó-alkotó tevékenység:</i> Tárgyak felismerése és jelzése egy nézet alapján. Tárgyak legjellemzőbb nézeteinek megfigyelése, lerajzolása egy nézet alapján. Természetes és mesterséges formák tanulmányozása - nézete, síkbeli kifejezése, plasztikus ábrázolása.
<i>Alkotótevékenység</i> 3.3. <i>Vizuális közlések, jelzések tanulói alkotásokban</i> Rajzos napirend. Egyszerű piktogramok. Plakát.	<i>Befogadó tevékenységben:</i> Emberi alak felismerése több nézetből. Emberi arc ábrázolása szemből, önarckép készítése tükörből, vagy fényképről - túlzás, átírás, leegyszerűsítés. Portré mintázása agyaggal - térplasztika. Képolvasás, értelmezés. Egyszerű jelzések, piktogramok megértése. Plakátok értelmezése. Folyamatábra követése. Képregény követése, cselekmény sorrendisége.
Fogalmak	Alaprajz, plakát, felismerhető, nézet (felülnézet, oldalnézet), sorrend, üzenet, reklám, lényeg, meggyőzés, rábeszélés.

Témakör	4. Tárgy- és környezetkultúra	Javasolt óraszám: 10 óra
A témakör nevelési-fejlesztési céljai	Jártasság kialakítása egyszerű tárgyak készítésében. Tájékozottság kialakítása a közvetlen környezet tárgyai forma – funkció – anyag összefüggéseinek rendszerében. Néhány egyszerű kézműves technika alapfogásainak elsajátíttatása. Környezettudatosság lehetőségeinek felismertetése a vizuális kultúrában. <i>Képességfejlesztési fókuszok:</i> manualitás, finommotorika; tárgykészítési képesség; formaészlelés – nagyság és minőség meglátása; plasztikus formaalakítás képessége; esztétikum	

	iránti fogékonyság; tiszta munkaterület iránti igény.
Fejlesztési ismeretek	Fejlesztési tevékenységek
<p><i>Befogadó tevékenység</i></p> <p>4.1. Irányított megfigyelés – a környezet tárgyai</p> <p>– esztétikum, forma, funkció, anyag, szín, hangulat, eredet</p>	<p><i>Befogadó tevékenységben:</i></p> <p>Közvetlen környezet tárgyait, épületeinek megfigyelése – funkció, anyag, forma szerint.</p> <p>Tárgyak és funkciók megismerése.</p> <p>Egy adott tárgy sokféle megjelenési formája, rendeltetési célja - hétköznapi, ünnepi, iparművészeti, népművészeti, eltérő kultúrájú.</p>
<p><i>Alkotótevékenység</i></p> <p>4.2. Tárgyak készítése</p> <p>Egyszerű tárgyak készítése.</p> <p>Tárgykészítés agyagból.</p> <p>Gömbölyded és szögletes tárgyak készítése.</p> <p>Sablonhasználat.</p>	<p><i>Alkotótevékenységben:</i></p> <p>Tárgykészítés papírból – tároló dobozok, henger- és hasábformák.</p> <p>Tárgykészítés agyagból – edények formába nyomkodással történő alakítása – golyó, hurka.</p> <p>Agyagedény díszítése pecsételéssel.</p> <p>Gömbölyded és szögletes tárgyak készítése agyagból – tál hurkás díszítéssel.</p> <p>Sablon használata a tárgyak készítésénél.</p> <p>Környezet átalakítása egyszerű eszközökkel.</p> <p>Elemi szintű, gyakorlati alapú anyagismeret szerzése: papír, fa, agyag.</p>
Fogalmak	Henger, beborítás, használati tárgy, forma, sablon, elsimítás, mintázófa, réteg, karcolás, felező hajtás, átlós hajtás.

Rajzi technikák	<ul style="list-style-type: none"> - grafitceruza, színes ceruza, filctoll, - vízfesték, tempera, akril, anilin, - olajpasztell, porpasztell, - vegyes technikák, - kollázs, montázs, asszablázs,
Mintázás	<ul style="list-style-type: none"> - gyurmával, agyaggal, dróttal. - sodrás, gömbölyítés, lapítás, összedolgozása ujjbeggyel, - nyújtás, hengerlés, - nyomhagyás: karcolás, szurkálás, kivájás, pecsétnyomó,

	<p>tárgyak által,</p> <ul style="list-style-type: none"> - díszítés rátéttel, mélyítéssel, - egy új dolog létrehozása, konstruálás, meglévő lemásolása, reprodukálása.
<p>Összegzett tanulási eredmények a két évfolyamos ciklus végén</p>	<p><i>A tanuló képes:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - felismerni a vizuális alapelemek egyszerű rendszereit - vonalfajták, foltképzés, formajellemzők, színritmusok - egyszerű formákat felismerni, összehasonlítani, ábrázolni síkban és térben, térbeli viszonylatokat megnevezni - képet alkotni a természeti környezetről, annak változásáról, hangulatáról - szubjektív kifejezéssel egyszerű térábrázolásra, a téri viszonylatok alkalmazásával - ember és állat ábrázolására egy vagy több nézetből, testrészek arányainak, végtagok kapcsolódásának, egyszerű mozgás ábrázolására síkban és térben, gesztusok és mimika kifejezésére, önarckép készítésére - emberi kapcsolatok kifejezésére - cselekmények sorrendiségének felismerésére - mozgás, változás ábrázolására síkban és térben - személyes, olvasott, hallott élményeit vizuálisan és plasztikusak kifejezni, felület teljes kitöltésével, formák rendezésével, választott technikával, - felismerni néhány festményt, szobrot, épületet, - felismerni, követni és létrehozni a vizuális ritmust - forma- és színritmus, - az elemi baleset-megelőzési szabályok betartására, - a tantárgy során használatos eszközök adekvát használatára, - tárgyakat készíteni a megismert anyagokból kis segítséggel, - az esztétikus, tiszta környezet igényére és fenntartására, - egyszerű, esztétikus alkotás elkészítésére, - társaival együttműködve nagyméretű alkotás készítésére, - képen látható dolgok megnevezésére, - egyszerű jelenetábrák megértésére, - a plakátok, reklámok elemi kritikájára,

	- saját alkotása feletti öröme,
Továbbhaladás feltételei	A negyedik osztály befejezéséig általában megszilárdulnak a vizuális nyelvi és kompozíciós készségek. A tanulók többsége képes élményeinek kifejezésére, a megoldás önálló megválasztására. Rendelkezik alapvető színismeretekkel, színhasználati jártassággal. Életkornak, látásfokának és csatlakozó fogyatékoságának megfelelően, készségszinten alkalmazza a tanult technikákat és ábrázolási módokat. <i>Adott modelleket közvetlen tapintásos megfigyelés alapján plasztikusan ábrázol, jellemző formáik, főbb arányaik megragadásával. Képes az elemzett mindennapi tárgyak, eszközök, formája és funkciója közötti kapcsolat felismerése.</i>

Speciális módszertani alapelvek halmozottan sérült látássérülteknek

A gyermekek ismereteiket a környezetükből elsősorban látás, hallás, tapintás, azaz komplex megtapasztalás útján szerzik. A látássérült gyermek a körülötte lévő világot csak részben, hiányosan és pontatlanul érzékeli. Spontán vizuális benyomásokat kevésbé képes szerezni. A gyengénlátó gyermek vizuális képzeleinek minősége, mennyisége nagymértékben függ attól, hogy milyen életkorban sérült a látása, milyen vizuális környezetben nevelkedett és mennyi a látásélessége. Minél korábbi és súlyosabb, illetve összetettebb a sérülése, annál szegényesebb a képi világa. Beszűkülte látása miatt a valóság kisebb köréhez fér hozzá. Közel kell hozni hozzá a látványt, sokszor olyan dolgokra is fel kell hívni a figyelmét, ami ép látású társai számára természetes. A forma tagoltságát, struktúráját, az alakzatokat kevésbé tudja észlelni, ezen a téren sok segítséget igényel. Speciális eszközökkel, valamint irányított tapintásos-mozgásos térészlelési élményekkel kiegészíthetjük a hiányos vizuális érzékelést. Modellek kézbevitelével a tapintásos-téri információk, számítógéppel vagy olvasótévével kinagyított képek pedig az egyébként számukra nem látható kisebb vagy éppen nagyobb méretű tárgyak, épületek összképének és részleteinek megfigyelésében segítik őket a teljes vizuális kép kialakításában. A vizuális tapasztalatszerzés, megfigyelés során tanulóink jóval hosszabb időt igényelnek, mint ép látású társaik.

A sok szemléltetés, vizuális élmény, a tudatosan irányított figyelem segíti a megfigyelést és a belső képek kialakulását. A tudatossá, belsővé vált képek az alkotó folyamat során

összekapcsolódnak, ezáltal lehetővé válik átírásuk, érzelemmel telítésük, a gazdag, változatos, egyéni alkotás.

A látássérült gyermekek finommozgása és vizuomotoros koordinációja is fejletlenebb ép társaikénál. Különösen igaz ez a halmozottan sérült, enyhe fokban értelmi fogyatékos, sokszor társult mozgássérüléssel is rendelkező gyerekekre. Ez nem csupán az írás elsajátításában akadályozza őket, hanem az ábrázolásban is, különösen a képek kidolgozásakor, a forma – háttér elkülönítésében. Erős és koordinálatlan vonalvezetésük miatt gyakran túlfutnak az ábrákon, s rajzaik kuszákká válnak. Ezért különösen a kezdő szakaszban (elsősorban 1-2. osztályban) az eszközhasználat megtanítása, egyszerű formafelismerések és megnevezések, vonal- és formakövetések, valamint a formakövető színezés kialakítása sok időt és energiát, kifejezetten erre a célra tervezett feladatokat is igényel.

A megfelelő eszközrendszer biztosítása mellett (teremvilágítás, egyéni megvilágítás, esetleg speciális tanulóasztal, megfelelő rajzeszközök) a követelmények mennyiségi és minőségi teljesítése a tanulók egyéni adottságai szerint várható el. Ennek érdekében sokkal több gyakorlási lehetőségre és több időre van szükség. Ezt a tanulók számára elsődleges fontosságú látásnevelés mellett a szemléltetés összetettsége (speciális eszközök használata, részletek megfigyelése, tapintásos, mozgásos információszerzés), és a számukra megfelelő nagyobb méretű alkotások időigényessége is indokoltá teszi.

A vizuális képek bensővé válása és szabad alakítása szempontjából az egyik legérzékenyebb kor a 6-12 év. A kisiskolások érdeklődésére sajátos észlelési érzékenység jellemző: kíváncsi rácsodálkozás a látható világ számukra új, érdekes, szép jelenségeire. Képzelőerejük az eleven, konkrét belső képekben való gondolkodásban, valamint a képi, plasztikai kifejezés, síkbeli és térbeli konstruálás bátorságában nyilvánul meg. Ábrázolási jelrendszerük egyéni vonásokat hordoz. Kifejezőképességük szubjektív arány- és színkezelésben, kiemelésben mutatkozik meg. Elképzeléseiket lelkesen igyekeznek azonnal meg is valósítani, az alkotás öröme teszi képessé őket később munkáik igényes, gondos kidolgozására. Mindez a gyengénlátó és aliglátó tanulók személyiségére is igaz, de esetükben az iskolába lépő gyermekek sokkal szegényesebb, erősebben sablonos és leegyszerűsített belső képekkel rendelkeznek. Halmozottan sérült tanulók esetében előfordul, hogy ábrázolási szintjük iskolába lépéskor nem haladja meg a lengő- vagy körkörös firka szintjét, s még sémaszerű ábrázolással sem rendelkeznek. Lassú, türelmes munkával, tudatos látásneveléssel, gazdag vizuális tapasztalatszerzéssel a belső képek kialakítása felgyorsítható, és képzeletük gazdagabbá válik.

1-4. osztályban a mintázás és a tematikus képalakítás képezi a tantárgy gerincét. Nem mondhatunk le azonban arról, hogy bizonyos dolgokat kifejezetten megtanítsunk, elsősorban a vizuális információk tudatos feldolgozásának módját. A megfigyelés irányításával, egyszerű tanulmány jellegű feladatokkal, az egyszerűsítés, átírás folyamatának megértésével lassan

tudatosítható bennük a formák és színek kimeríthetetlen gazdagsága, fejlődik az azonosságok és eltérések pontosabb észlelésének képessége. Megtanulják a formák, színek, méretek, térbeli elhelyezkedés fogalmait, és a pontos kifejezések használatával irányíthatóvá válik az észlelés folyamata: nem csak általános benyomások rögzülnek, a „látás“ megfigyeléssé válik.

Az alsó tagozatos gyermekre jellemző a látható világ jelenségeivel, az esztétikai értékekkel kapcsolatos élmények iránti nyitottság; ösztönös és könnyen mozgósítható kíváncsi rácsodálkozás, képesség élőlények, tárgyak, képek, jelenségek szemlélésére, megfigyelésére; a látvány megőrzésére, felidézésére. A látássérült gyermek azonban gyakrabban támaszkodik a hallási emlékezésére, mint a vizuálisra, ezek bevéssé gyorsabb és erősebb is nála. Vizuális emlékezetét ezért céltudatosan kell fejleszteni.

A vizuális kultúra tantárgy gyakorlati tevékenységeinek fontos célja az érzéki tapasztalás, a környezettel való közvetlen tapasztalatszerzés, az anyagokkal való érintkezés, az érzékelés érzékenységének fokozása. További cél tudatosítani az érzékelés különböző formáinak (például látás, hallás, kinetikus érzékelés) kapcsolatát, amely a számítógépes környezet bevonásával képes egy újabb, „más minőségű” köztes szemléletet is kialakítani. Különösen aliglátó tanulók számára nélkülözhetetlen, hogy irányított tapintásos-mozgásos térészlelési élményekkel kiegészítsük a hiányos vizuális érzékelést. Ezért, ha csak lehetséges, fogják, simítsák meg a modelleket, érezzék tapintással is a formákat és a felületeket! A mintázás nem csak a plasztikusság kifejezésére alkalmas, hanem jól fejleszti és erősíti a kézfej izmait, és ezzel a finommozgást is. Általában célszerű egy forma tanulmányozását mintázással kezdeni, majd a különféle nézetek megfigyelésével a plasztikus és síkbeli ábrázolást egyértelműen elkülöníteni.

A tananyag felépítése olyan, hogy a feladatok, témák egymásra épülnek, és több éven keresztül is foglalkozhatunk egy adott modellel (az emberi testtel és fejjel, az állatokkal minden évben más megközelítéssel foglalkozunk). Így a gyerekek megszokják, hogy környezetük vizuális információi igen sokféle szempont szerint értelmezhetőek, nem általánosak, hanem irányított figyelmet is követelnek. Így foglalkozunk az adott természetes vagy mesterséges forma plasztikusságával (téri formájával), különböző nézeteiben síkbeli formájával, jellemző nézetével, a térbeliség síkbeli ábrázolásának lehetőségeivel, a modell színeivel, felületével, annak térbeli és síkbeli kifejezhetőségével, a téri elrendezés ábrázolási módjaival. Egy-egy megközelítési mód több modellen is végigvezethető. Tulajdonképpen minden vizuális témára felépíthető ilyen feladatsor.

A látásnevelés mellett sajátos technikai jellegével tér el a látássérült gyermekek rajztanítása: látásfokuknak megfelelő méretek és eszközök alkalmazásával. Csak az erős vizuális ingerek keltik fel a figyelmét. A forma tagoltságát, struktúráját kevésbé tudja észlelni, ezen a téren sok segítséget igényel. Speciális eszközökkel, igény szerint helyi megvilágítás alkalmazásával (asztali lámpával), számítógéppel vagy olvasótévével kinagyított képek az egyébként számukra

nem látható kisebb vagy éppen nagyobb méretű tárgyak, épületek összképének és részleteinek megfigyelésében segítik őket a teljes vizuális kép kialakításában.

Az alkotás is csak akkor jelent örömet, ha a „mű” látványa számukra is élvezhető. Ezért rendkívül fontos az eszközök, technikák egyénre szabott kiválasztása, figyelembe véve a látásfokot, színtévesztést, színvakságot és a csatlakozó fogyatékoságot. Ajánlott erős kontrasztot adó, nagyobb vonalvastagságot, élénk színhatást biztosító, jó minőségű eszközök alkalmazása (vastag, erős színű ceruza, olajpasztell, porpasztell, tempera).

Az alkotás időigényes folyamat, nem a sok, hanem a minőségi munkára kell törekedni kezdettől fogva. Általában a képalakításokat nagy (B/3-as vagy A/3-as) méretben érdemes készíteni. A nagy méret következtében a képalakításokra legalább 4-6 órát kell szánni, különben vagy nem tudják kidolgozni, vagy összezsapják a munkát. Érdemesebb azonban néhány jól sikerült, kidolgozott képet készíteni, mint minden órán egy-egy befejezetlen vagy kidolgozatlan munkával elveszíteni a sikerélmény lehetőségét.

A szintani ismereteknél és gyakorlatoknál – de egyéb képalakításoknál is – felmerülhet a színtévesztés, illetve színvakság problémája. Értelmetlen dolog színvak gyerekekkel színkeverési gyakorlatokat végeztetni. Tónusskálát készíthetnek, és a grafikai, elsősorban vonalas technikák ajánlhatók számukra. Többen közülük azonban ragaszkodnak ahhoz, hogy színekkel is dolgozzanak. Ebben az esetben egy készségesen segítő tanuló társuk mellé célszerű ültetni őket, és meg kell engedni, hogy halkán megbeszéljék a színhasználatot, vagy feliratozott eszközöket biztosíthatunk számukra.

Aliglátók számára biztosítani kell, hogy ahol az anyag lehetővé teszi, plasztikusan dolgozzák fel az adott témát, ahol nem lehetséges, ott más plasztikai feladatot kell adni számukra. Mind gyengénlátók, mind aliglátók esetében kiemelt szerepet kap a plasztikai megközelítés, a mintázás. A térbeli forma értelmezését elősegíti, ha van lehetőség a síkábrázolást megelőzően a plasztikai ábrázolásra. Általában célszerű egy forma tanulmányozását mintázással kezdeni, majd a különféle nézetek megfigyelésével a plasztikus és síkbeli ábrázolást egyértelműen elkülöníteni. Látásukat praktikusán nem használó aliglátók számára a síkon csak a domború, jelzésszerű (útvonal, térkép, egyszerű szerkesztések) rajz értelmezésének és használatának tanítása javasolt, ők az adott témában mintázhatnak, vagy egyéb plasztikai alkotást készíthetnek. A térérzékelést és térábrázolást segíthetjük térépítéssel, modellezéssel is.

A múzeumlátogatásokat a szokottnál jobban elő kell készíteni. El kell érni, hogy a kiállításokon felügyelet mellett kitapinthatassanak tárgyakat, alkotásokat. Köztéri szobrok esetén ösztönözzük a tanulókat arra, hogy tapintással, simogatással vagy akár átöleléssel is fedezzék fel az alkotást. Kirándulások alkalmával igyekezni kell minél több természeti formát kézbe adni, megismertetni a tanulókkal.

A halmozottan sérült látássérült tanulók csoportjainál – különösen aliglátók és súlyos társuló fogyatékoságok esetén (mozgássérülés, autizmus) – pedagógiai asszisztens közreműködése ajánlott.

Értékelés

Tanóra közben, egyéni korrektúra alatt szóbeli fejlesztő értékelés, összegző az óra végén. Szöveges értékelés a tanév végén a tanuló látásának, csatlakozó fogyatékoságának és önmagához mért fejlődésének a figyelembevételével.

Erőforrások

A tanuló számára az iskola által biztosított eszközök: rajzlap, kartonok, színes papírok, grafitceruza, radír, rajztoll, filctoll, ragasztó, olló, festékek, olajpasztell, porpasztell, zsírkréta, színes ceruza, festőeszközök, agyag.

Iskolai felszerelés: mintázó eszközök, fazekaskorong, számítógép, Nagyképernyős monitor, poszterek, lámpák, nagyítók, olvasótévé, mintázó állványok, modellek, drapériák, geometriai térformák.

Személyi feltétel

Nagyobb létszám esetén az 1-2-3. évfolyamon, vagy ha az aliglátók nincsenek külön csoportban pedagógiai asszisztens közreműködése szükséges.

Ha egy osztályfokon több aliglátó tanuló van, a csoport bontása a megfelelő megoldás.